

Ripoti ya Uwajibikaji

Mapato na Matumizi ya Fedha za Umma

2020/21

Ripoti ya Uwajibikaji

Mapato na Matumizi ya Fedha za Umma

2020/21

Co-funded by European Union

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Embassy of Switzerland in Tanzania

Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Embassy of Sweden
Dar es Salaam

ROYAL NORWEGIAN EMBASSY

Yaliyomo

UTANGULIZI	i
BAJETI YA TAIFA	1
UTEKELEZAJI WA BAJETI 2020/21.....	2
Jambo la 1: Serikali Kushindwa Kukusanya Asilimia 10 ya Bajeti ya Mwaka 2020/21.....	2
Jambo la 2: Utegemezi wa Serikali za Mitaa wa Ruzuku ya zaidi ya Asilimia 82.....	4
Jambo la 3: Miradi ya Maendeleo Kupokea Fedha Pungufu kwa asilimia 29	5
Jambo la 4: Halmashauri 19 Zilipokea Ruzuku ya Maendeleo Zaidi ya Makadirio.....	7
Jambo la 5: Kuvuja kwa Mapato ya Shilingi 49.65 bilioni.....	8
USIMAMIZI WA MATUMIZI YA FEDHA ZA UMMA.....	10
Jambo la 6: Udhaifu katika Usimamizi wa Fedha za Umma	10
Jambo la 7: Ukiukwaji wa Masharti ya Mikataba katika Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo	13
HITIMISHO	15

Utangulizi

Ripoti ya Uwajibikaji ya Mapato na Matumizi ya Fedha za Umma ya mwaka 2020/21 imeandaliwa kutokana na ripoti za ukaguzi za Mamlaka ya Serikali za Mitaa, Miradi ya Maendeleo, Mashirika ya Umma na Serikali Kuu za mwaka 2020/21 zilizotolewa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG). Dhumuni la ripoti hii, ni kuwapatia wananchi taarifa ya namna Serikali ilivyo tekeleza Bajeti ya Taifa katika ukusanyaji wa mapato na matumizi ya fedha za umma kwa mwaka 2020/21. Ripoti hii imeandaliwa kwa lugha nyepesi ili kumrahisishia msomaji aweze kuelewa kiurahisi mambo yaliyoibuliwa kwenye ripoti za CAG.

Ripoti hii imefafanua maana ya Bajeti ya Taifa, umuhimu wa wananchi kushiriki katika mchakato wa uandaaji wa Bajeti ya Taifa, mapungufu yaliyo jitokeza katika usimamizi wa mapato na matumizi ya fedha za umma na athari kwa huduma za umma zitokanazo na mapungufu hayo. Pia, ripoti hii imetoa ushauri kwa Serikali na wadau wengine wa maendeleo kueleza nini kifanyike ili kuimarisha mifumo ya ukusanyaji wa mapato na usimamizi bora wa matumizi ya rasilimali za umma.

Ni tegemeo la WAJIBU kuwa, ripoti hii itachochea ari ya wananchi kushiriki katika mikutano ya maendeleo kuanzia ngazi za vijiji na mitaa hadi kitaifa ili kukuza na kudai uwajibikaji katika usimamizi wa mapato na matumizi ya rasilimali za umma pale inapoonekana kuna upungufu.

Bajeti ya Taifa

Bajeti ya Taifa ni makisio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha husika ambayo utekelezaji wake huanza tarehe 01 Julai na kukamilika tarehe 30 Juni kila mwaka. Bajeti ya Taifa huandaliwa kwa kuzingatia vipaumbele vilivyoainishwa katika Mpango wa Taifa wa Maendeleo kwa kipindi husika. Makadirio ya mapato na matumizi huandaliwa na Serikali kisha hupitishwa na Bunge ndipo huitwa Bajeti ya Taifa. Mchakato wa maandalizi ya bajeti ya taifa unahusisha Serikali, sekta binafsi, asasi za kiraia na wananchi. Bajeti ya Taifa hupitia hatua nne katika uandaaji wake, hatua hizo ni; uandaaji wa mpango wa maendeleo na bajeti ya taifa; uidhinishwaji wa bajeti; utekelezwaji wa bajeti; ufuatiliaji na tathmini ya bajeti.

Ushiriki wa Wananchi katika Mchakato wa Bajeti

Ibara ya 8 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inampa mwananchi nafasi ya kushiriki katika shughuli za maendeleo ya nchi. Pia, Sheria ya Serikali za Mitaa Na. 7 na 8 ya mwaka 1982 inazipa Mamlaka za Serikali za Mitaa uwezo wa kuandaa mipango na bajeti katika ngazi ya Halmashauri. Sheria inazielekeza Mamlaka hizi, katika kuandaa bajeti zake, ziwashirikishe wananchi ili kuweza kutambua mahitaji yao kwa maeneo husika.

Hivyo, jukumu la kwanza kabisa la Serikali katika kuandaa Bajeti ya Taifa ni kukusanya maoni na mahitaji ya wananchi, kisha hufuatiwa na kupanga makisio ya mapato na matumizi kwa niaba ya wananchi ambao ndiyo wamiliki wa rasilimali hizo.

Je, ni wakati gani mwananchi anapaswa kushiriki moja kwa moja katika uandaaji wa bajeti?

Mwananchi anashiriki katika uandaji wa bajeti katika Serikali za Mitaa kuanzia ngazi ya msingi (Vitongoji, Vijiji na Mitaa) ambapo hushiriki katika vikao vya kuibua fursa na vikwazo vya maendeleo (O&OD) pamoja na kupanga mipango na vipaumbele vyao kwa mwaka husika.

Ushirikishwaji wa wananchi katika mchakato wa bajeti ni muhimu kwa sababu husaidia kuifanya bajeti izingatie vipaumbele vya wananchi na kuongeza ufanisi katika usimamizi wa mapato na matumizi ya fedha za umma katika ngazi ya vitongoji, vijiji/mitaa na kata.

Utekelezaji wa Bajeti 2020/21

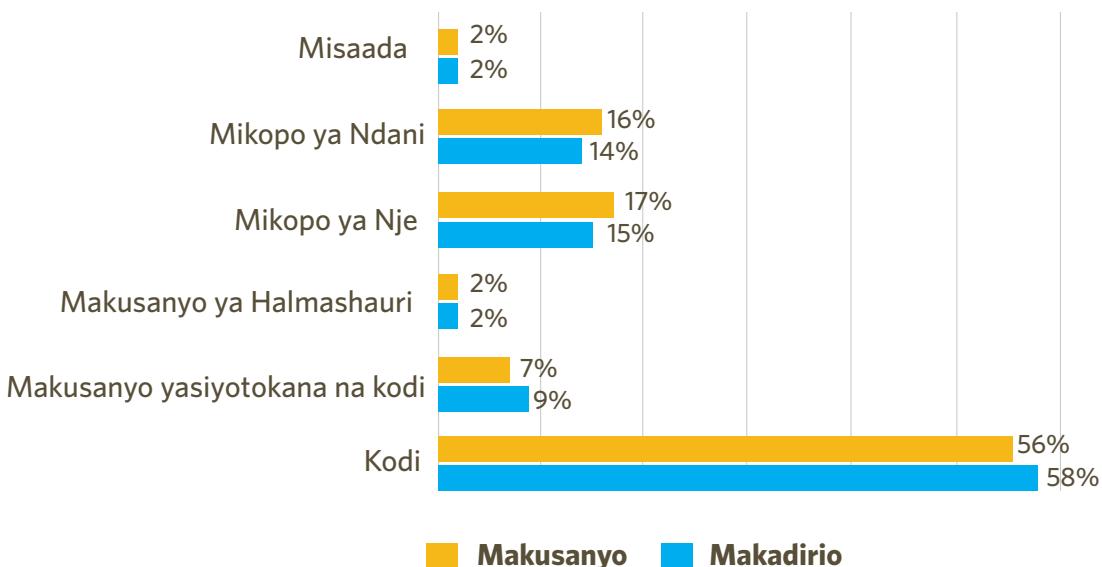
Utekelezaji wa Bajeti ni dhana inayojumuisha ufanisi na utendaji wa serikali katika kufikia malengo yake ya kila mwaka katika ukusanyaji wa mapato na usimamizi wa matumizi yake. Hata hivyo, pamoja na kuwepo kwa dhana hii, bado kumekuwa na mapungufu mbalimbali katika utekelezaji wa malengo ya kila mwaka na kupelekea ukusanyaji wa mapato mdogo, matumizi mabaya ya rasilimali za umma pamoja na uwepo wa uvujaji wa mapato. Ripoti hii inaonyesha pamoja na mambo mengine na mapungufu yafuatayo katika utekelezaji wa bajeti ya 2020/21;

Jambo la 1: Serikali Kushindwa Kukusanya Asilimia 10 ya Bajeti ya Mwaka 2020/21

Kwa mwaka 2020/21 Serikali ilipanga kutumia Shilingi 34,879.79 bilioni katika mgawanyo ufuatao; Shilingi 12,899.44 bilioni sawa na asilimia 37 kwa ajili ya matumizi ya Maendeleo na Shilingi 21,980.36 bilioni sawa na asilimia 63 kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Hata hivyo, Serikali ilifanikiwa kukusanya Shilingi 31,326.21 bilioni sawa na asilimia 90 ya makadirio yaliyoidhinishwa na Bunge. Hii inaonyesha kuwa Serikali ilishindwa kukusanya asilimia 10 ya bajeti iliyoidhinishwa, ikiwa ni ongezeko la asilimia 5 ukilinganisha na mwaka 2019/20 ambapo ilishindwa kukusanya mapato kwa asilimia 5.

Kushindwa kukusanya mapato kulingana na bajeti iliyoidhinishwa, inadhihirisha kuwa bajeti iliyopangwa haikuwa na uhalisia ambao umesababisha matarajio ya wananchi kutofikiwa. Mchanganuo wa mapato katika bajeti ya mwaka 2020/21 unaonekana kwenye kielelezo Na 1.

Kielelezo Na 1: Mchanganuo wa Mapato katika Bajeti ya Taifa ya mwaka 2020/21.

Kielelezo Na. 1 kinaonyesha kuwa Serikali ilishindwa kukusanya kiasi kikubwa kutoka katika mapato ya kodi. Kwa mwaka 2020/21, Serikali ilipanga kukusanya Shilingi 20,325.78 bilioni sawa na asilimia 58 ya bajeti. Hata hivyo, Serikali ilikusanya Shilingi 17,598.78 bilioni sawa na asilimia 50 ya bajeti na kusababisha Serikali kushindwa kukusanya asilimia 8 ya malengo ya bajeti.

Kupitia mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa mwaka 2022/23, Wizara ya Fedha na Mipango ilieleza changamoto zilizoathiri ukusanyaji wa mapato ya kodi ni pamoja na;

- a) Athari za UVIKO 19 katika biashara za ndani na nje ya nchi,
- b) Mmomonyoko wa wigo wa kodi kutokana na biashara nyingi kufanyika kwa njia ya mtandao; na
- c) Baadhi ya wafanyabiashara wasio waaminifu kukwepa kulipa kodi, hususan kupitia njia za magendo, kutokutoa stakabadhi za kielektroniki (EFD receipt) wakati wa mauzo na uhamishaji wa faida (transfer pricing) kwa kampuni zenyenye mitandao ya kimataifa.

Athari:

Serikali kutokukusanya asilimia 10 ya mapato yaliyotajarajiwa kukusanya, kunafanya utekelezaji wa bajeti kutofikia malengo yaliyopangwa. Kwa mfano, ripoti ya CAG inaonyesha kuwa Serikali za Mitaa hazikupokea Shilingi 840 bilioni sawa na asilimia 14 ya ruzuku iliyo kwa imedhinishwa. Hii imechangia kwa kiasi kikubwa kushusha uwezo wa Halmashauri kutoa na kuboresha huduma kwa wananchi.

Nini kifanyike:

Ili Serikali iweze kukusanya zaidi ya asilimia 95 ya bajeti yake kama inavyopendekezwa kimataifa¹, WAJIBU inashauri yafuatayo;

- a) Wizara ya Fedha na Mipango kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI zifanye upembizi wa kina wa aina na uwezo wa vyanzo vya mapato vinavyokusanya katika ngazi ya Taifa na Serikali za Mitaa ili kuwezesha upangaji wa bajeti iliyo halisia zaidi,
- b) Serikali ikamilishe maboresho ya Sera na Sheria ya Kodi ili kuiwezesha kukusanya kodi katika biashara zinazofanyika mitandaoni, na
- c) Serikali iendelee kutekeleza mapendekezo ya rasimu ya mapendekezo ya mabadiliko ya sheria za udhibiti na usimamiaji biashara Tanzania ili kuboresha mazingira ya kufanya biashara kukuza na kulinda walipa kodi².

¹ PEFA Framework pillar 1 on budget reliability

² URT, April 2018, Ministry of Industry, Trade and Investment, Blueprint for Regulatory Reforms to Improve the Business Environment

Jambo la 2: Utegemezi wa Serikali za Mitaa wa Ruzuku ya zaidi ya Asilimia 82

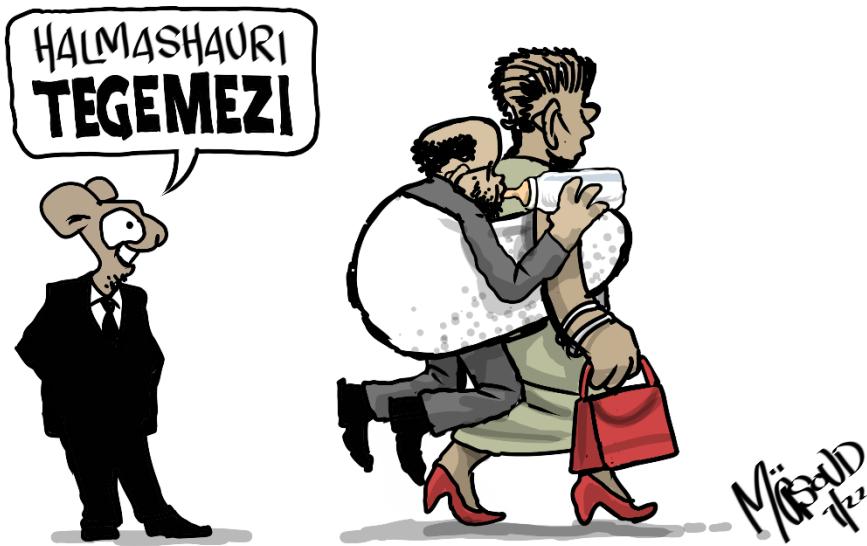
Kulingana na Ripoti ya CAG ya mwaka 2020/21, Serikali za Mitaa 131 zilikusanya mapato ya Shilingi 615.58 bilioni sawa na asilimia 18 tu ya matumizi yake ya kawaida. Matumizi ya kawaida ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa yalikuwa Shilingi 3.38 trillioni kiasi ambacho ni kikubwa ukilinganisha na mapato ya ndani ya Mamlaka hizo. Hii, inazifanya Mamlaka za Serikali za Mitaa ziendelee kuwa tegemezi kwa Serikali Kuu kwa asilimia 82, hali ambayo inahatarisha ufanisi katika utekelezaji wa shughuli mbalimbali za mamlaka hizo.

Mamlaka ya Serikali za Mitaa zilizokuwa na utegemezi mdogo na zile zilizokuwa na utegemezi mkubwa zimeainishwa katika Jedwali Na. 1.

Jadwali Na. 1: Orodha ya Halmashauri zenyе Utegemezi Mdogo na Mkubwa wa Ruzuku kutoka Serikali Kuu.

Halmashauri zenyе Utegemezi Mdogo wa Ruzuku			
	Makusanyo ya Ndani	Matumizi ya Kawaida	Asilimia ya Utegemezi
	Shilingi Bilioni	Shilingi Bilioni	
H/Jiji Arusha	20.04	61.20	67
H/M Temeke	35.58	81.50	56
H/Jiji Dar es salaam	62.75	114.24	45
H/Jiji Dodoma	38.41	56.86	32
H/M Kinondoni	45.11	58.07	22

Halmashauri zenyе Utegemezi Mkubwa wa Ruzuku			
	Makusanyo ya Ndani	Matumizi ya Kawaida	Asilimia ya Utegemezi
	Shilingi Milioni	Shilingi Bilioni	
H/W Kigoma	553.66	20.77	97
H/Mji Mbulu	830.71	15.88	95
H/W Nyasa	848.08	15.99	95
H/W Lushoto	1,944.12	34.05	94
H/W Buhigwe	983.54	16.26	94

Athari:

Utegemezi wa Halmashauri wa fedha toka Serikali Kuu unazorotosha uwezo wa Halmashauri kutekeleza mipango yake na kutoa huduma kwa wananchi pale ambapo Serikali Kuu hajatoa fedha hizo, ama imetoa pungufu ama imechelewa kutoa, Mfano, wa athari za kuwa na utegemezi mkubwa wa ruzuku toka Serikali Kuu ni Halmashauri ya Mji wa Korogwe, ambayo Ujenzi wa mabweni ya Shule ya Sekondari ya wasichana Korogwe na umaliziaji wa madarasa Shule ya Sekondari Korogwe havikukamilika, hali ambayo inaweza kuathiri mwenendo mzima wa utoaji wa elimu katika Halmashauri hiyo. Kwa shule ya sekondari ya wasichana kutokuwa na mabweni, kuna hararisha usalama kwa watoto wa kike ambao wanasona katika mazingira hararishi.

Nini kifanyike:

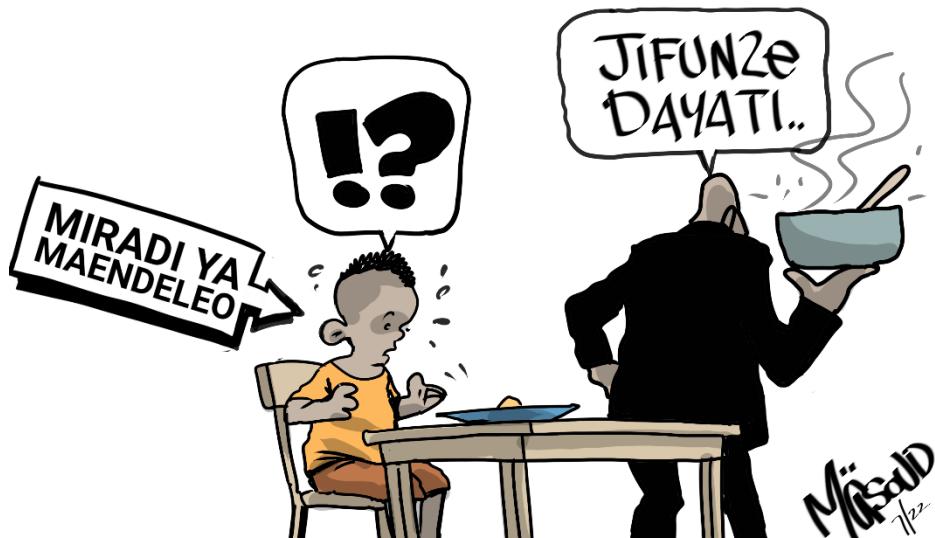
- Mamlaka za Serikali za Mitaa ziongeze vyanzo vinya mapato ili kupunguza utegemezi wa ruzuku kutoka Serikali Kuu. Kwa mfano, Mamlaka za Serikali za Mitaa ziongeze jitihada za kupima maeneo mapya ya makazi pamoja na kurasimisha makazi ambayo hayajapimwa.
- Serikali Kuu ipitie mgawanyo wa vyanzo vya mapato kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa kama vile kodi za majengo, ushuru wa maegesho na ushuru wa viwanja. Mgawanyo huo uhakikishe Serikali za Mitaa zinapata kiasi kikubwa zaidi.
- Halmashauri zijitahidi kuvutia wawekezaji katika maeneo yao ili kupanua na kukuza uchumi wa Halmashauri husika.

Jambo la 3: Miradi ya Maendeleo Kupokea Fedha Pungufu kwa asilimia 29

Serikali Kuu ilipanga kutoa kiasi cha Shilingi 928.05 bilioni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Hata hivyo, Serikali ilitoa kiasi cha Shilingi 662.68 bilioni sawa na asilimia 71 tu ya bajeti iliyopangwa. Upungufu huu ni wa kiasi cha Shilingi 265.34 bilioni sawa na asilimia 29 kama inavyoonyeshwa katika jedwali Na 2.

Jedwali Na 2: Baadhi ya Halmashauri Zilizopokea Fedha Pungufu za Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Halmashauri	Kiasi kilichopangwa	Kiasi Kilichotolewa	Upungufu	Asilimia
	(Shilingi Billioni)			
H/W Bahi	7.97	1.52	6.45	81
H/M Singida	4.40	1.00	3.40	77
H/W Chemba	10.24	2.55	7.69	75
H/M Songea	5.18	1.45	3.73	72
H/W Arusha	4.73	2.28	2.45	52

Athari:

Utolewaji wa fedha pungufu kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwenye baadhi ya Halmashauri kufikia asilimia 81 husababisha Halmashauri kushindwa kutoa huduma zilizopangwa kwa wananchi. Hali hii hupelekea Halmashauri kutoa huduma za jamii zisizo za viwango na kusababisha malalamiko ya wananchi dhidi ya Serikali yao. Kwa kutopewa ruzuku iliyoidhinishwa, Halmashauri nyingi zinajikuta ziko kwenye migogoro na wakandarasi kwa kuchelewesha malipo yao hivyo kuwepo na nyongeza za gharama za miradi kuititia tozo za riba.

Nini kifanyike:

- Kutokana na Halmashauri kupokea fedha pungufu kwa zaidi ya miaka mitatu iliyopita, WAJIBU inashauri Hazina kutoa fedha ambazo zitakamilisha miradi michache ya Halmashauri kwa ukamilifu, kwa kufanya hivyo itapunguza migogoro iliyopo kati ya Halmashauri na wakandarasi.
- Serikali itekeleze makubaliano inayoingia na wahisahi ya kuchangia gharama za miradi ya maendeleo ambapo mara nyingi kwa Serikali kutotekeleza makubaliano hayo kumesababisha ucheleweshawaji wa wahisani kutoa fedha za miradi kwa wakati.

Jambo la 4: Halmashauri 19 Zilipokea Ruzuku ya Maendeleo Zaidi ya Makadirio.

Sheria ya Bajeti Na. 11 ya mwaka 2015, kifungu cha 27(4) kinataka matumizi yafanyike kulingana na mgawanyo, viwango na aina ya matumizi yalivyo pitishwa na kuidhinishwa na Bunge.

Ukaguzi wa CAG umeonyesha kumekuwa na utolewaji wa fedha zaidi ya kiasi kilichoidhinishwa na Bunge kwa baadhi ya Halmashauri. Ambapo ukilinganisha na mwaka 2019/20 kiasi hiki kimeongezeka kutoka Shilingi 20.05 bilioni hadi kufikia Shilingi 47.19 bilioni kwa mwaka 2020/21. Hali hii inaweza kusababisha fedha za umma kutumika vibaya na watumishi wa Halmashauri hizo kwa sababu fedha iliyopelekwa ni kiasi kikubwa kulinganisha na mahitaji halisi. Halmashauri zilizopokea ruzuku zaidi ya kiasi kilichoidhinishwa ni kama zinavyooneshwa katika jedwali Na.3;

Jedwali Na 3: Baadhi ya Halmashauri Zilizopokea Ruzuku Zaidi ya Kiasi Kilichoidhinishwa.

Halmashauri	Makisio ya Ruzuku	Kiasi Kilichotolewa	Kiasi kilichozidi	Asilimia
Shilingi Bilioni				
H/Jiji Dodoma	2.72	4.95	2.23	82
H/M Temeke	16.83	47.41	30.58	182
H/W Nachingwea	0.66	1.61	0.96	146

Athari:

- Kutoa ruzuku zaidi ya kiasi kilichoidhinishwa na Bunge ni uvunjifu wa Sheria ya Matumizi ya Umma. Hii ni kwa sababu fedha zilizotolewa za ziada hazina idhini ya Bunge.
- Kutoa ruzuku zaidi ya kiasi kilichoidhinishwa na Bunge ni kiashiria cha kuwepo kwa udhaifu mkubwa wa usimamizi wa utekelezaji wa bajeti, kwani bajeti ya taifa inatakiwa kuwa nyenzo muhimu ya usimamizi wa matumizi ya fedha za umma.

- (c) Kutoa ruzuku zaidi kwa baadhi ya Halmashauri kunasababisha Halmashauri nyingine kupokea ruzuku pungufu hivyo kuathiri utekelezaji wa bajeti za Halmashauri hizo na kupelekeea kutotimiza malengo yao kwa wakati. Pia, inaongeza kukosa uwiano wa kimaendeleo kati ya Halmashauri moja na nyingine. Kwa mfano;
- (i) Kumekua na ongezeko la Halmashauri ambazo zimepokea ruzuku chini ya bajeti hadi kufikia Halmashauri 163 mwaka 2020/21 kutoka Halmashauri 150 mwaka 2019/20, hali ambayo inasababisha kuchelewa kukamilika kwa miradi ya maendeleo katika Halmashauri hizo. Kwa maana hiyo wananchi wa Halmashauri hizo hupata huduma finyu ama hawapati kabisa
- (ii) Kutolewa kwa ruzuku zaidi kwa asilimia 182 kwa Halmashauri kama vile Manispaa ya Temeke ambayo ina utegemezi mdogo kwa serikali (asilimia 56) ukilinganisha na Halmashauri zenye utegemezi mkubwa kama vile Halmashauri ya Wilaya ya Kigoma (asilimia 97) ambayo ilipewa ruzuku pungufu kwa asilimia 36, kunakiuka matumizi ya formula ya ugawaji ruzuku kwa Halmashauri nichini na kuathiri ukuaji wa uchumi na utoaji wa huduma za jamii hususan kwa Halmashauri zenye utegemezi mkubwa kwa Serikali.

Nini kifanyike:

- (a) OR-TAMISEMI kwa kushirikiana na TAKUKURU, zifanye uchunguzi ili kujiridhisha kama fedha zilizotolewa zaidi ya bajeti hazikuwa na viashiria vya rushwa na ubadhirifu.
- (b) Hazina izingatie vigezo/formula ya utoaji ruzuku kwa halmashauri na kuiboresha ili iendane na mahitaji ya sasa ya kiuchumi na kijamii.
- (c) Wizara ya Fedha na Mipango ihalalische ruzuku ya ziada iliyotolewa kwa Halmashauri hizo kwa kuomba idhini ya Bunge.

USIMAMIZI WA MAPATO

Jambo la 5: Kuvuja kwa Mapato ya Shilingi 49.65 bilioni

Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa iliyopitiwa mwaka 2019 inazungumzia jukumu la Mkurugenzi wa Halmashauri ya Wilaya na Afisa wa Mipango Miji katika kusimamia rasilimali fedha katika Mamlaka ya Serikali za Mitaa.

Ripoti ya CAG imeonyesha kumekuwepo na mianya ya uvujaji wa mapato ambayo kama yangesimamiwa kwa umakini, yangeweza kuleta tija kwa jamii. Zifuatazo ni baadhi ya kasoro zilizojitokeza kwenye ripoti za CAG za mwaka 2020/21 kuhusu uvujaji wa mapato ya Serikali;

Kielelezo Na 2: Kasoro zilizosababisha Uvujaji wa Mapato katika Halmashauri

Mapato yaliyokusanywa na mawakala kupitia POS ambayo hayakuwasilishwa benki

Mapato ya Halmashauri ambayo hayakuwasilishwa kutoka kwenye vyanzo muhimu vya mapato.

Tozo za uchimbaji na usafirishaji wa madini ya ujenzi ambayo hai-kukusanywa.

Mapato ya leseni zilizoisha muda wake katika Halmashauri 47 ambayo hayakuwasilishwa.

Mawakala ambao hawakuwasilisha mapato ya Halmashauri 12 kulingana na mikataba ya ukusanyaji wa mapato.

ILIKUSANYWA NA MAWAKALA LAKINI HAIFUKI BENKI

Athari:

Kutokana na kuvuja kwa mapato katika Mamlaka za Serikali za Mitaa, Halmashauri zimepoteza mapato na kushindwa kutekeleza miradi ya maendeleo iliyotarajiwa kutekelezwa mwaka 2020/21. Mawakala kukusanya mapato na kutoyawasilisha kwenye Halmashauri ama Halmashauri kutokukusanya mapato kutoka katika vyanzo mbalimbali vya mapato ni kiashiria cha rushwa na ubadhirifu wa fedha za umma.

Nini kifanyie:

Ili kukabiliana na tatizo la kuvuja kwa mapato ya Halmashauri, WAJIBU inashauri:

- a) Watumishi wote wanaofanya maamuzi ambayo yanahatarisha fedha za umma wachukuliwe hatua stahiki kulingana na sheria. Hii ni sambamba na Kifungu cha 66 cha Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa iliyopitiwa mwaka 2019 kinachosema ni kosa kisheria kwa mtumishi yeyote wa mamlaka ya Serikali za Mitaa kufanya jambo litakalo hatarisha usalama wa fedha za mamlaka, na
- b) OR-TAMISEMI ihakikishe Halmashauri zote zinaunganishwa katika mfumo wa kukusanya mapato wa LGRCS/TAUSI pamoja na kuhakikisha inaweka ulinzi wa kimitandao wa kutosha ili kuzuia mfumo usiingiliwe na kusababisha mapato kuvuja/kuibwa.

- c) OR-TAMISEMI kwa kushirikiana na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) zihakikishe kunakuwepo na mfumo rasmi wa ubadilishanaji wa taarifa za walipa ushuru wa huduma (Service Levy Turnover) kati yao na Halmashauri.

USIMAMIZI WA MATUMIZI YA FEDHA ZA UMMA

Jambo la 6: Udhaifu katika Usimamizi wa Fedha za Umma

Sheria ya Fedha za Umma ya mwaka 2001(kama ilivyorekebishwa mara kwa mara) na Kifungu cha 66 cha Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa iliyopitiwa mwaka 2019 zinasema ni kosa kisheria kwa mtumishi yeyote wa Mamlaka ya Serikali za Mitaa kufanya jambo litakalo hatarisha fedha za mamlaka. Ripoti ya CAG inaonesha kuwepo kwa udhaifu katika usimamizi wa matumizi ya fedha za umma katika taasisi za Serikali Kuu na Mamlaka za Serikali za Mitaa.

Hali hii imetokana na Maafisa Masuuli na watendaji wengine wa Serikali kutozingatia sheria, taratibu na mipango iliyowekwa ya ulipaji wa fedha za umma. Hii imepelekea kuwepo kwa matumizi nje ya bajeti, matumizi yasiyokuwa na tija na kufanyika kwa malipo bila kudai risiti za kielektroniki. Baadhi ya kasoro zilizojitokeza kutokana na mapungufu hayo ni kama inavyoonekana kwenye kielelezo Na.3;

Kielelezo Na 3: Baadhi ya Kasoro katika Matumizi ya Fedha za Umma katika Serikali za Mitaa

2.92 bilioni

Matumizi nje ya bajeti kiasi cha Shilingi 2.92 bilioni katika Halmashauri 30.

3.87 bilioni

Kukosekana kwa viambatisho katika malipo yenyeye thamani ya Shilingi 3.87 bilioni katika Halmashauri 64.

376.48 milioni

Matumizi yenyeye risiti za kughushi kiasi cha Shilingi 376.48 milioni katika Halmashauri 5.

6.07 bilioni

Malipo yasiyo na risiti kiasi cha Shilingi 6.07 bilioni katika Halmashauri 71.

7.63 bilioni

Kuwepo kwa malipo hewa ya fedha za umma kiasi cha shilingi 7.63 bilioni katika Halmashauri 20.

664 milioni

Malipo yasiyo na tija ya Shilingi 664 milioni katika Halmashauri 24

8.44 bilioni

Halmashauri 61 zililipa shilingi 8.44 bilioni kwa ajili ya vifaa na huduma ambavyo havikupokelewa.

HUMU KATUMIA
BILIONI 2.92
NJE YA BAJETI

Kielelezo Na 4: Baadhi ya kasoro katika Matumizi ya Fedha za Umma katika Serikali Kuu

HUYU KATUMIA
BILLIONI 6.35
BILA NYARAKA
TOSHELEZI

Misau
74

Athari:

Mapungufu yaliyobainishwa yamesababisha athari zifuatazo;

- Kukosekana kwa fedha za kutosha gharama za kutoa ama kuboresha huduma kwa wananchi kama ambavyo bajeti ilivyoelekeza, mfano Malipo kwa Kampuni ya Kimataifa ya Huduma za Makontena Tanzania (TICTS) yenye jumla ya dola za Marekani 199,498 sawa na Shilingi 466.43 milioni kwa fedha ya kitanzania kwa ajili ya madai ya gharama za kuhifadhi makontena iliyosababishwa na kucheleva kukomboa vifaa kwa ajili ya wakandarasi (M/s Shanxi Construction Engineering Corporation na Mineral Co. Ltd), wanaotekeleza mradi wa maji, usafi na mazingira mkoani Kigoma na Lindi. Fedha hizo zingetumika kufanya miradi ya maji ambayo kwa sasa inashindwa kufanyika na kuleta athari kwa wakina mama na wasichana ambao wanafuata maji umbali mrefu na wakati mwagine hatarishi kwa usalama wao.
- Serikali kuendelea kupata hasara ya mabilioni katika matumizi ya fedha za umma ambayo hayana tija ambayo yangeweza kuepukika iwapo watumishi husika wangekuwa wawajibikaji zaidi katika maamuzi yao

Nini Kifanyike:

Ili kuondoa matumizi yasiyo na tija kwa serikali, WAJIBU inashauri yafuatayo;

- OR- TAMISEMI iwachukulie hatua za kinidhamu wakurugenzi na watendaji mbalimbali waliofanya matumizi yasiokua na tija kwenye Halmashauri husika.
- Wizara ya Fedha na Mipango iwawajibishe maafisa waliohusika kufanya matumizi yasiyokuwa na tija kwenye taasisi za umma.
- Bodi zinazosimamia wahasibu, wakaguzi wa ndani na maafisa ugavi zifuatilie mwenendo wa uwajibikaji kwa wanataluma hao ili kuwajibisha wanapo kwenda kinyume na maadili ya taaluma zao.

Jambo la 7: Ukiukwaji wa Masharti ya Mikataba katika Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Ili kukuza makampuni na biashara ndogondogo za wazawa nchini, Serikali kupitia Kanuni Na 44(1) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013, Imeweka lengo la taasisi zinazofanya manunuzi zihakikishe kwamba malipo ya wazabuni yanafanyika kwa wakati. Kanuni hii inaelekeza kuwa malipo yafanywe ndani ya siku 28 tangu kutolewa kwa hati ya madai kwa taasisi nunuzi.

Kifungu cha 51.1 cha Masharti ya Jumla ya Mikataba (GCC) kinasema kwamba "mwajiri atamlipa Mkandarasi kiasi kilichothibitishwa na Meneja wa Mradi ndani ya siku 28 tangu tarehe ya kila cheti/hati ya madai. Ikiwa mwajiri atafanya malipo kwa kuchelewa, Mkandarasi atalipwa riba kwa malipo yaliyocheleweshwa.

Ripoti ya CAG inaonyesha kumekuwepo na ukiukwaji wa matakwa ya mikataba katika miradi ya maendeleo ambayo imesababisha hasara kubwa kwa Serikali hali iliyopelekea kutozwa Riba ya Shilingi 6,311.83 bilioni. Baadhi ya miradi iliyokuwa na ucheleweshwaji wa malipo ni kama inavyoonekana katika Kielelezo Na 4.

Kielelezo Na. 4: Miradi Yenye Tozo za Riba Kutokana na Kucheleweshwa kwa Malipo.

Mradi	Kiasi (Shilingi Milioni)
Miradi ya Sekta ya Maji 15 inayotekelwa katika Wilaya 13	1,518.00
Programu ya Usaидизи wa Sekta ya Uchukuzi (TSSP)	1,395.03
Mradi wa Uvezeshaji Biashara na Uchukuzi Kusini mwa Afrika (SATTFP),	511.72
Mradi wa Barabara wa Arusha Holili,	2,208.00
Programu ya Uboreshaji wa Miundombinu ya Usafirishaji Jijini Dar es Salaam (DUTP)	349.88
Mradi wa Multinational Rumonge-Gitaza-Kibondo-Kasulu-Manyovu	329.08
Jumla	6,311.83

Athari:

Kucheleweshwa kwa malipo ya makandarasi kuna sababisha athari zifuatazo:

- Kukosekana kwa thamani ya fedha na kuongezeka kwa gharama za utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo,
- Wakandarasi kukosa imani na Serikali kwa sababu ya kuvunjwa kwa vipengele vyta mikataba yao haswa kwenye suala la malipo kwa wakati, na
- Miradi kukamilika chini ya kiwango ambayo inaweza kusababisha madhara kwa wananchi na kusababisha wananchi kukosa huduma stahiki.

Nini Kifanyike:

WAJIBU inashauri, kitengo cha Ukaguzi wa Ndani kwenye Halmashauri kufanya ukaguzi wa mara kwa mara kwenye mwenendo wa miradi ili kuhakikisha madai yote ya wakandarasi yanalipwa kwa wakati na kuepuka riba zinazotokana na ucheleweshwaji wa malipo hayo.

HITIMISHO

Masuala yaliyochambuliwa katika ripoti hii yanalenga kutoa taarifa kwa wananchi juu ya mambo muhimu yaliyori potiwa katika ripoti za CAG za mwaka 2020/21. Kiujumla, kumekuwa na changamoto kwenye ufanisi katika usimamizi wa mapato na utekelezaji wa bajeti kwenye Serikali Kuu na Mamlaka za Serikali za Mitaa. Changamoto hizo zinajumuisha kasoro katika usimamizi na ukusanyaji wa mapato, usimamizi wa mikataba na manunuvi ya umma, uadilifu wa watumishi wa umma na ukiukwaji wa Sheria ya Fedha za Umma ya Mwaka 2001, Sheria ya Manunuvi ya Umma ya Mwaka 2011 pamoja na Sheria ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa za mwaka 1982 pamoja na utegemezi na utoaji wa ruzuku kutoka Serikali Kuu. Katika kuendelea kukuza mazingira ya uwazi na uwajibikaji katika usimamizi wa fedha za umma, WAJIBU inashauri yafuatayo:

- a) Vyombo vya Habari viendelee kutumia fursa ya ripoti za uwajibikaji zilizorahisishwa kutoka katika ripoti za CAG, kuuhabarisha umma pamoja na kufuatilia masuala mbalimbali ya uwajibikaji yaliyoibuliwa katika ripoti hizo. Hii itasaidia umma kufuatilia masuala yaliyoibuliwa na CAG ili kuweza kudai uwajibikaji na utekelezaji wa mapendekezo ya Taasisi za Usimamizi ndani ya muda uliopangwa.
- b) Serikali kupitia Wizara ya Katiba na Sheria na mchakato wa Rais wa kuangalia suala la Katiba Mpya inashauriwa kuangalia vipengele vyote vya Katiba vinavyochangia kushusha uwajibikaji wa Serikali na watumishi wa umma.
- c) Taasisi za kiraia ziendelegee juhudini za kufanya uchechemuzi wa masuala ya usimamizi, uwazi na ufuutiliaji (PETS/SAM) wa rasilimali za umma pamoja na utekelezaji wa sheria, kanuni zinazosimamia masuala yote yanayohusu makusanyo na matumizi ya fedha za umma.

WAJIBU - INSTITUTE OF PUBLIC ACCOUNTABILITY

S.L.P 13486,

Barabara ya Rose Garden Mtaa wa Ndovu, Nyumba No.10, Dar es Salaam

Baruapepe: wajibu.institute@gmail.com

